УДК 35.07

О. М. Совівський,
магістр кафедри державного управління і менеджменту,
Національна академія державного управління при Президентові України

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано організаційні та функціональні механізми державного управління в контексті реалізації стратегічного курсу України на європейську інтеграцію за сучасних умов державотворення.

In the article the organizational and functional mechanisms of state administration are analysed in the context of realization of strategic course of Ukraine on European integration at the modern terms of creation of the state.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Географічне положення України та сусідство з Європейським Союзом справляють суттєвий вплив на різні сфери її суспільного життя, включаючи й сферу державного управління. Реалізуючи стратегічні завдання національної безпеки, Україна здійснює послідовні кроки у зовнішньополітичній сфері для досягнення стратегічної мети: отримання статусу повноцінного члена ЄС. Європейський вибір України зумовлений необхідністю поступової європейської інтеграції задля політичної стабільності, ефективного забезпечення національних інтересів та національної безпеки в цілому. Водночас формування та реалізація державної політики у зовнішньополітичній сфері потребує створення ефективних механізмів державного управління в Україні. Цей процес потребує консолідованої діяльності органів державної влади України з метою реалізації цього стратегічного державного завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що процес європейської інтеграції України потребує удосконалення державної політики у зовнішньополітичній сфері з метою прискорення процесу набуття Україною статусу асоційованого члена ЄС. Важливою складовою цього процесу є адаптація системи державного управління в Україні до європейських стандартів, що сприятиме інституціональному, економічному, політичному та соціальному розвитку українського суспільства.

Мета статті — проаналізувати особливості формування зовнішньої політики України в рамках реалізації стратегічного курсу на європейську інтеграцію.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Набуття Україною державної незалежності визначило одним з пріоритетних завдань для органів державного управління — формування концептуальних засад зовнішньої політики в умовах актуалізації світових глобальних викликів та загроз. Реалізацію національної зовнішньополітичної стратегії було спрямовано на забезпечення гарантій суверенітету, територіальної цілісності, розширення формату євроатлантичного співробітництва, а також створення умов сталого економічного розвитку. Сучасна національна зовнішньополітична діяльність України направлена, в першу чергу, на розширення формату співпраці з Європейським Союзом та має амбітну мету: отримання Україною статусу члена ЄС.

На сьогодні для вступу до Європейського союзу країна-кандидат повинна відповідати Копенгагенським критеріям, прийнятим в червні 1993 року на засіданні Ради Європи [1]. Зазначені критерії передбачають, щоб країна кандидат до вступу в ЄС:

— дотримувалась демократичних принципів свободи та поваги до прав людини та принципів правової держави;

— забезпечила вільне пересування капіталів, послуг і товарів;

— створила умови для вільного пересування громадян;

— запровадила стандарти економічної складової на засадах ринкової економіки;

— визначала загальні правила та стандарти Європейського Союзу.

Слід зазначити, що процес формування державної політики та її відповідності до критеріїв Європейського союзу упродовж багатьох років залишається ключовим пріоритетом в діяльності органів державної влади України. Для цього в Україні створено інституційні механізми адаптації та сформовано нормативно-правову базу для послідовної й ефективної реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції. Правові засади співробітництва між Україною та ЄС встановлені Угодою про партнерство і співробітництво між Європейськими співтовариствами та їх державами-членами і Україною від 14 червня 1994 року [2].

Указом Президента України від 11 червня 1998 року № 615/98 було затверджено Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу [3]. Цим документом було визначено основні завдання щодо реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу, забезпечення всебічного входження України у європейський політичний, економічний і правовий простір.

Указом Президента України від 14 вересня 2000 року № 1072/2000 було затверджено програму інтеграції України до Європейського Союзу [4]. Вищезазначеними документами визначаються завдання з формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції, а саме:

— адаптація національного законодавства до законодавства Європейського Союзу;

— проведення інституціональних, політичних, економічних, соціальних реформ в Україні за стандартами ЄС;

— удосконалення національної системи державного управління та її адаптація до європейських норм та стандартів;

— участь у реалізації пілотних проектів євроінтеграційного співробітництва тощо.

Сучасний етап реалізації завдань європейської інтеграції був започаткований у 2005 році з моменту започаткування переговорного процесу про підготовку Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. "Внесення до пункту про перспективу членства нашої держави у ЄС стане ключовим питанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом", — стверджує директор Інституту зовнішньої політики Дипломатичної академії при МЗС України, доктор політичних наук Григорій Перепелиця. На його думку, перспектива членства стане новим етапом на шляху приєднання України до Європейського Союзу. "Подібна угода в такому випадку може розцінюватися як угода, яка була надана Польщі й іншим країнам першої хвилі розширення Європейського Союзу. Вони також спочатку підписали "асоціаційну" угоду, в якій було положення про перспективу членства", — зазначив експерт-міжнародник [5].

З приходом до влади нової політичної команди на чолі з Президентом України Віктором Януковичем, цілком логічним кроком стало інтенсифікація політичного діалогу з питань європейської інтеграції. Новою національною політичною елітою було чітко зазначено, що стратегічним пріоритетом національних інтересів є співпраця з ЄС як ключовим партнером на шляху до демократичних та інституціональних перетворень в Україні.

Стратегічним пріоритетом зовнішньополітичної діяльності на короткострокову перспективу було визначено укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, включаючи створення поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі та запровадження Плану дій між Україною та ЄС щодо запровадження безвізового режиму. Саме укладення вищезазначених документів слугуватиме потенційному наближенню нашої держави до вступу до Європейського Союзу. З підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом буде зроблено вагомий політичний крок до повної інтеграції та набуття членства в Європейському Союзі.

За оцінками Міністра закордонних справ України Костянтина Грищенка, "угода про асоціацію є інтегральним договором, де є політична частина, яка фіксує політичні взаємовідносини між Україною та ЄС, і економічна — створення зони вільної торгівлі"[5].

Розглядаючи економічний аспект співпраці з Європейським Союзом, зазначимо, що стратегічним пріоритетом зовнішньополітичної діяльності України є розширення формату співпраці Союзом з метою створення спільного економічного простору. Долаючи наслідки фінансово-економічної кризи 2008 року, для України є вкрай актуальною підтримка ЄС в оздоровленні української економіки. Враховуючи особливості сучасного стану економіки України, важливим завданням стане реалізація збалансованої державної політики, що спрямована на розвиток економічної складової співпраці з Європейським Союзом. Це зумовлено наступними чинниками.

По-перше, Європейський Союз являє собою великий ринок збуту виробів та джерело задоволення потреб України в найрізноманітніших споживчих та інвестиційних товарах.

По-друге, співпраця України з ЄС необхідна для технологічного оновлення українського виробництва, його модернізації шляхом запровадження інноваційних технологій, що використовуються в європейських країнах, оскільки Україна не має потужного національного ресурсу, необхідного для модернізації наявних та створення нових сучасних підприємств, а без модернізації успадкованих за радянські часи виробничих структур Україна не може розраховувати на стале економічне зростання та розвиток.

По третє, співпраця з Європейським Союзом в економічній сфері дозволить подолати зростаюче відставання України від економічно розвинутих країн, які визначають напрями та масштаби динаміки світової економіки. Іншими словами, йдеться про створення виробничо-технологічного укладу, порівнянного з європейським.

Слід взяти до уваги також те, що упродовж десятиліть українські підприємства були фактично відрізані від світового ринку. Тому їх вихід на європейський ринок має велике значення як джерело досвіду та практичних вмінь, щоб конкурувати з виробниками інших країн, розробляти та реалізовувати стратегію виробничо-комерційної діяльності, зорієнтованої на світову кон'юнктуру відповідних ринків. Особливим аспектом розв'язання цієї проблеми може служити перспектива підвищення рівня та якості задоволення потреб національних споживачів.

По-четверте, співпраця з ЄС дозволить Україні більш ефективно використовувати свій геополітичний потенціал як транзитної держави. Це сприятиме збільшенню надходжень від експорту транспортних послуг та розвитку відповідних галузей промисловості.

По-п'яте, нових акцентів набуває співпраця з ЄС в умовах глобалізації. Адже однією з тенденцій сучасного промислового розвитку є формування виробничо-комерційних ланцюгів, учасниками яких є фірми та підприємства різних країн. Інтеграція національних виробників у такі ланцюги дасть змогу виходити на нові перспективні ринки збуту, модернізувати власне виробництво, гнучкіше реагувати на зміни міжнародної економічної кон'юнктури та забезпечувати стабільний розвиток реального сектора економіки.

При цьому важливо врахувати, що впровадження стандартів ЄС сприятиме вдосконаленню функціонування ринкової соціально зорієнтованої економіки та державного регулювання економічних процесів. Адже, цілком зрозуміло, що така взаємодія допоможе Україні:

— отримати знання щодо розробки та більш ефективної реалізації антимонопольної політики;

— здійснювати державний контроль економічної діяльності;

— запроваджувати ефективні регуляторні механізми фондового ринку, політики в галузі зайнятості тощо.

По-шосте, позитивним моментом руху до європейських стандартів є необхідність поступово запроваджувати в державному управлінні відповідні правила та стандарти вироблення та реалізації економічної політики України. А це, в свою чергу, сприятиме формуванню прозорого середовища виробничо-комерційної діяльності на національному ринку, що має надзвичайно велике значення для України.

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що розвиток економічної співпраці України з Європейським Союзом дозволить здійснювати більш раціональний розподіл державних ресурсів, підвищити ефективність економічних процесів, що прогнозовано матиме позитивну динаміку сталого економічного зростання України на довгострокову перспективу. Саме на європейських фінансових ринках, які сьогодні є найбільшим у світі, Україна може мобілізувати ресурси, що необхідні для забезпечення макроекономічної стабільності.

Водночас, за результатами аналізу, маємо підстави стверджувати, що перспективи укладення Угоди про асоціацію з Євросоюзом та спрощення візового режиму між Україною та ЄС на сьогодні прямо залежатимуть від внутрішньополітичної ситуації в Україні та дотримання державою європейських демократичних цінностей. На сьогодні є вкрай актуальним удосконалення політичної складової співпраці України з Європейським Союзом. Останні політичні події в Україні викликали негативну реакцію європейської спільноти на судові процеси, перш за все, над Ю. Тимошенко та Ю. Луценко. Більшість європейських експертів вважають переслідування опозиційних лідерів України як політично вмотивований прояв, не вартий європейської демократії, що базується на верховенстві права та незалежності судової системи. У цьому контексті вкрай необхідно спрямувати механізми державного управління на створення позитивного іміджу України на міжнародній арені як демократичної держави з відкритим суспільством.

На сучасному етапі державотворення, ключовими пріоритетами для органів державної влади України у політичній площині, будуть такі:

1) забезпечення верховенства права та демократії в Україні;

2) прийняття нового закону про вибори, який має грунтуватись на основах плюралізму, а також вільних, чесних та демократичних виборів;

3) завершення україно-російського протистояння у газовій сфері;

4) покращення інвестиційного клімату України у світі;

5) створення прозорого енергетичного сектора на основі імплементації стратегічних підвалин Європейського Енергетичного співтовариства;

6) запровадження діючою владою сприятливих умов для малого та середнього бізнесу;

7) створення ефективних засад протидії корупції та організованій злочинності.

На сьогоднішній день від успішної реалізації цих стратегічних завдань прямо залежатимуть перспективи вступу України до Європейського Союзу.

Ще одним євроінтеграційним аспектом зовнішньополітичної діяльності України є імплементація Плану дій між Україною та Європейським Союзом про запровадження безвізового режиму. З цією метою необхідно реалізувати Національний план дій про запровадження безвізового режиму з ЄС, який передбачає:

— введення біометричних паспортів та організація біометричного контролю на державних кордонах;

— створення системи багаторівневого обміну інформацією по відношенню осіб, що перетинають кордон;

— удосконалення системи державного управління в міграційній сфері за стандартами ЄС;

— організація спільно з суміжними державами -членами ЄС спільного прикордонно-митного контролю.

ВИСНОВКИ

Процес формування та реалізації ефективної державної політики у сфері європейської інтеграції передбачає запровадження ефективної системи державного управління, що спрямована на:

1) створення сприятливих зовнішніх умов для реалізації стратегії європейської інтеграції України;

2) виконання комплексних заходів з метою підвищення міжнародного іміджу України та рівня поінформованості міжнародного співтовариства про нашу державу;

3) забезпечення внутрішньополітичної стабільності та реалізацію загальноєвропейських принципів верховенстві права та незалежності судової системи;

4) активізацію політико-дипломатичних зусиль з метою укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, у тому числі про створення зони вільної торгівлі;

5) розвиток політичного діалогу між Україною і ЄС з питань запровадження для громадян України безвізового режиму поїздок до держав-членів ЄС;

6) удосконалення механізму виконання та моніторингу Порядку денного асоціації Україна-ЄС;

7) здійснення комплексних заходів щодо інформування громадськості України з питань європейської інтеграції.

Література:

1. Кашкин С.Ю., Калиниченко П.А., Четвериков А.О. Глава 1 // Введение в право Европейского Союза: учебник / Под ред. Кашкина С. Ю — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: "Эксмо", 2010. — С. 22.

2. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, від 14 червня 1994 року. — Офіційний Вісник України. — 2006. — № 24. — Ст. 179.

3. Указ Президента України від 11 червня 1998 року № 615 "Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу". — Офіційний Вісник України. — від 02.07.98.

4. Указ Президента України від 14 вересня 2000 року № 1072 "Про програму інтеграції України до Європейського Союзу". — Офіційний Вісник України. — від 13.10.2000.

5. Інтерв'ю Міністра закордонних справ України Костянтина Грищенка інтернет-виданню "Українська правда" 28 вересня 2011 року Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/articles/2011/09/28/6623438.

6. Сергєєва О. Український політолог: європейська система безпеки — шанс для Києва отримати нові гарантії від ЄС і Росії / / Новий Регіон. — 2009. — 23 березня.

7. Європейські принципи державного управління / Пер. з англ. О.Ю.Куленкової. — К.: Вид-во УАДУ, 2000. — 52 с.

8. Грицяк І.А., Говоруха В.В., Стрельцов В.Ю. Правова та інституційна основи Європейського Союзу: підручник / За заг.ред. М. Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого, О. Рудіка, Л. Прокопенка, В. Стрельцова. — Х.: Вид-во ХарІ НАДУ "Магістр", 2009. — 620 с.

9. Грицяк І.А., Немиря Г.М., Палій О.М. Європейська інтеграція (опорний конспект дистанційного курсу навчальної дисципліни): навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2004.

10. Енциклопедичний словник з державного управління / Уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. — К.: НАДУ, 2010.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2011 р.